

AHLAKİ GELİŞİM

AHLAK;

- hak-haksızlık, doğru-yanlış, iyi-kötü konularında bilinçli yargılama ve karar vermeyi ve bu karar doğrultusunda davranışta bulunmayı kapsayan bilişsel bir yapıdır.
- bilişsel bir yetenek olan ahlak, bireyin kendisinin belirlediği ve aynı zamanda evrensel ilkelerle örtüşebilecek düzeydeki ilkelere göre yargıda bulunması, kararlar alması ve bu doğrultuda da davranabilmesi yeteneğidir.

AHLAK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

•Törel Davranış

toplumun töresine uygun davranıştır. Her toplumun yerleşik ahlak, inanç, gelenek ve görenekleri vardır

•Bencillik

başkalarını umursamadan bireyin bütün eylem ve işlerinin kendi yararına, çıkarına yönelik olması, bu tutumun yaşam tarzı hâline getirmesidir.

•Bencil davranışlar aşamasındaki çocuk, kendini dünyanın merkezi gibi görür. Her şeyin kendi istekleri doğrultusunda olmasını ister. Bu nedenle bu dönem “benmerkezcilik” dönemi olarak adlandırılır.

AHLAK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

•Öykünme

taklit etme, bireyin başkalarının davranışlarını kendine model alarak benimseyip, yinelemesidir.

Bağımlılık, boyun eğmek, itaat etmek için başkasının davranışına olduğu gibi hiç bozmadan uymaktır.

•Vicdan

insanın davranışlarının iyiliğini, kötülüğünü, doğruluğunu, yanlışlığını, haklılığını haksızlığını içsel olarak yargılama gücü olarak tanımlanır.

Çocuğun kendisini kontrol edebilmesiyle ilgilidir.

AHLAK GELİŞİMİ İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

•Özgecilik

İnsanın kendisinden önce başkalarının iyiliğini, yararını düşünüp yardımcı olmasıdır

KARAKTER

karakteri, kiŖiye özgü davranışların bütünü olup, çevresinin bunlara verdiği tepkidir.

bireyin karakteri kişisel özelliklerle içinde yaşadığı çevrenin değer yargılarından oluşur.

iyi ahlaklı dendiğinde iyiyi, güzeli, doğruyu yapan, başkalrını seven insan anlaşılır.

AHLAKI OLGUNLUK

bireyin, toplumun kendisinden ne beklediğini bilmesi ve bazı ahlaki kurallara inanmasa bile toplumun ahlaki kurallarına uymayı kabul etmesidir.

ahlaki olarak görülen davranışları cezalandırılmaktan korktuğu için değil de bunlara inandığı için yapıyorsa bireyin ahlaki olgunluğa eriştiği kabul edilir.

AHLAKI YARGI

bireyin başkalarının haklarını kendi hakları ile kıyas etmesi ve ahlaki ikilemlerle karşılaştığında bir yönde karar vermesidir.

empati kurma yetisi ahlaki gelişimin temel yapısını temsil etmektedir.
benmerkezcilikten kurtulmadan ahlaki yargı gelişemez.

örneğin: iki çocuğun aynı nesne ile oynamak istemesine adil bir çözüm anca paylaşma fikrine ulaşılmasıyla olur.

“Hans’ın karısı ölümcül bir hastalığa yakalanmıştır. Doktorlar ancak bir eczacının geliştirdiği bir ilacın fayda edeceğini söylerler. Hans eczacıya gider. Eczacı oldukça yüksek bir fiyat ister. Hans istenen paranın ancak yarısını bulabilir. Eczacıya yarısını teklif eder, eczacı kabul etmez. Yarısını daha sonra ödemeyi teklif eder, eczacı yine kabul etmez. Hans da akşam eczaneye gizlice girip ilacı çalar. Hans suçlu mudur? Suçluysa neden suçludur? Hans suçsuz mudur? Suçsuzsa neden suçsuzdur?

GELENEK ÖNCESİ DÜZEY

Bu düzey çocuğun, iyi kötü, doğru yanlış konusundaki yargıları, yakınında bulunan ve fiziksel üstünlüğe sahip otorite kaynaklarına dayanır.

Çocuğun uyması gereken kurallar başkaları tarafında konulmuştur. Çocuk doğup büyüdüğü kültürün ahlaki değer yargılarına göre iyiyi-kötüyü, doğruyu-yanlışı öğrenir. Özellikle, çocuğun eylemlerinin doğru ya da yanlış oluşunu belirleyen, bu eylemlerin sonuçlarıdır.

Bu düzeydeki çocuklar, insan yaşamının değerini, sadece kendi ihtiyaçlarını karşılayacak bir araç olarak görürler ve kendi ihtiyaçlarını ön planda tutarak, bu ihtiyaçlarını tatmine yönelirler.

CEZA-İTAAT DÖNEMİ (4-5 YAŞ)

Bireyler ceza almaktan korktukları için otoriteye uyma davranışı gösteriler. Öğretmen görmüyorsa kopya çekilebilir. Polis yoksa kırmızı ııkta geçilebilir.

Otorite yoksa kurallar ihlal edilebilir. Büyükler her zaman haklı ve güçlüdür. Bu nedenle büyüklerin sözünden çıkmamak gerekir.

Benmerkezci düşünce hâkimdir. Başkalarının duygu ve düşünceleri pek dikkate alınmaz. Çocuk başkalarının farklı ilgi, tercih ve düşüncelerini olabileceğini düşünemez. Davranışın altında yatan niyet ya da neden önemli değildir. kazara on tabağı kıran, yaramazlık yaparken bir tabağı kırandan daha suçludur. Çünkü daha fazla tabak kırmıştır. Niyet ya da nedene pek bakılmaz.

Bu devrede buluna kişiler“Hans suçludur” derler ve polisin onu yakalayıp cezalandırmasını isterler. Çünkü sonuçta Hans hırsızlık yapmıştır. Nedeni önemli değildir.

ÇIKARA DAYALI ALIŞ VERİŞ DÖNEMİ / (SAF ÇIKARCI EVRE (6-9 YAŞ))

Bu evrede göze göz dişe diş anlayışı hâkimdir.

Kurallara, ihtiyacı karşıladığı sürece uyulur. Bu dönemdeki birey için her şey karşılıklıdır. Bu evredeki kişi ne kadar verirsem o kadar almalıyım anlayışına sahiptir. Çocukların kendi ihtiyaç ve isteklerinin karşılanması bu evrede önem arz eder.

Bu aşamada belirgin düşünce “eşitlik” olduğu için, “iyilik ya da kötülüklerin karşılıklı eşit paylaşımı” ahlak anlayışının temelini oluşturmaktadır.

Karşılıklı menfaatin ön planda olduğu bu evrede birey yavaş yavaş diğer insanların farkına varmaya başlar ama yine ön planda kendisi vardır. Öncelikle kendi ihtiyaçlarının karşılanmasını bekler. Ödüllendirilen davranışları yapar, cezalandırılma ihtimali olan davranışlardan kaçınır.

Bu dönemdeki kişilere göre “Hans suçsuzdur, karısı için böyle yapmıştır. İnsan karısı için böyle davranmalıdır. Karısı da onun için böyle yapardı.” şeklinde düşünürler.

GELENEKSEL DÜZEY

Bu düzeydeki birey, gelenek öncesi düzeyin egoist bakış açısından, grup değerlerini ve kurallarını, bilişsel açıdan tanıma düzeyine geçiş yapar.

Birey, kişiler arası iyi ilişkiler kurma eğilimine yönelir.

Geleneksel düzeydeki kişiler için; aile, grup ve diğer insanların beklentileri her şeyden önemlidir. Bu beklentiler yakın ve açık sonuçları düşünölmeksizin kabul edilir.

Sosyal düzeni destekleme ve sadakat önemlidir. Kendi ihtiyaçları bazen grubunkilere göre ikinci planda kalır.

Geleneksel düzeye geçişte en önemli bilişsel farklılık, rol alma ya da empati kurma becerisinin oluşup gelişmesidir. Birey kendisini, düşünce düzeyinde bir başkasının yerine koyar ve olaylara onun bakış açısı ile bakar.

KİŞİLERARASI UYUM DÖNEMİ /İYİ ÇOCUK OLMA EĞİLİMİ (10-15 YAŞ)

bu dönemde kurallara iyi çocuk olmak ve başkaları tarafından onay görmek için uyulur.

Akran gruplarıyla iyi geçinme, başkalarına yardım etme, insanları mutlu etmek için çalışma bu dönemin en belirgin özelliğidir. İyi niyetli olmak önem kazanır. Niyeti iyi olan davranışlar desteklenir.

Toplumun kendisinden beklenen davranışları yapması sonucunda iyi bir birey olacağına inanır. Onun için iyi davranış, başkalarını mutlu eden davranıştır.

Birey içinde bulunduğu toplumun kendisine yüklediği rolleri gerçekleştirerek “iyi anne, iyi baba, iyi çocuk, iyi eş, iyi vatandaş” olma eğilimi içine girer. Olaylara başkasının gözü ile bakabilmek yani empati bu dönemde önem kazanır.

Bu dönemdeki bireylere göre Heinz, iyi bir eş olarak ne pahasına olursa olsun ilacı satın almalı, iyi bir vatandaş olarak da toplumun koymuş olduğu kurallara uymalıydı. İçinde yaşadığı toplum Heinz’i yapmış olduğu bu hatalı davranıştan ötürü ayıplayacaktır, şeklinde bir düşünce mevcuttur.

KANUN VE DÜZEN DÖNEMİ (15-18 YAŞ)

Bu dönemde birey toplumsal düzenin korunması için konulmuş olan yasa ve kurallara uyma eğilimi içindedir. Çünkü otoriteye ve kurallara uyma toplumun isteklerini yerine getirme demektir.

Kanunlara onları sorgulamadan uymak gerekir. Kanunlara uymayanlar asla onaylanmazlar.

Birey yasaların toplumun iyiliği ve geleceği için olduğunu bilir ve özellikle de kendi huzuru için kurallara uymaya yoğun bir çaba harcar.

Yasalar kesinlikle uyulmak içindir. “Gözlerimi kaparım, vazifemi yaparım.” ifadesi bu dönemi çok güzel açıklamaktadır.

Toplum içerisinde birçok yetişkin bu evrede kalmakta, bu evrenin ilerisine geçememektedir. Resmî kurumlarda her işlemi kanun ve yönetmeliklere göre yapan, aşırı kuralcı, duruma göre inisiyatif kullanmayan yöneticiler bu dönemdedirler.

Bu evredeki bireyler Heinz’ı çaldığı için kesinlikle suçlu kabul ederler. Çünkü Heinz kanunlara aykırı hareket etmiş, toplumsal düzeni bozmuştur.

KANUN VE DÜZEN DÖNEMİ (15-18 YAŞ)

Bu dönemde yasa ve kural yönelimi vardır. Otoriteye ve kurallara uyma ve toplumun isteklerini yerine getirme yönelimi başlamıştır. Kurallara uymanın nedeni, toplumsal sistemin-düzenin korunmasıdır.

Bu dönemdeki birey öğrencinin kopya çekmemesi gerektiğini, çünkü kopya çekmenin kurallara aykırı olduğunu savunur. Birey için doğru davranmak demek, toplumsal düzeni koruma ve toplumun ve grubun refahı doğrultusunda davranmak demektir.

Kural ve otoriteye itaat yerine, kural ve otoriteyi sürdürmek esastır. Bu dönemde doğru davranış, otoriteye ve sosyal düzene uygun olarak kişinin görevini yerine getirmesi olarak düşünülür. Artık, akran gruplarının kurallarının yerini, toplumun kuralları ve kanunları almıştır. Kanunlar sorgulanmaksızın izlenir. Kanunlara uymayanlar asla onaylanmaz.

Bu dönemde “Hans suçludur” denir. Çünkü o kanunlara aykırı davranmıştır. Kanunlar toplumsal düzeni sağlamaya yarar. Hans toplumsal düzeni bozmuştur.

GELENEK SONRASI DÜZEY

Bu düzeyde insan yaşamı, kutsal ve evrensel bir doğru olarak algılanır ve insan haklarının gözetildiği evrensel değerler benimsenir.

Ahlak geliştirmiş olan birey, toplumun kurallarını anlar ve kabul eder.

Bu dönemde, ahlak gelişiminde artık en üst düzeye ulaşılmıştır. Bireyin çevresindeki insanlardan bağımsız, kendine özgü ahlak ilkelerini ve değer sistemini oluşturduğu düzeydir.

Karşılaşılan her yeni durumda tüm şartlar değerlendirilerek karar verilir. Toplumda bütün insanların uymaları için konmuş olan ahlaki kural ve ilkeleri yorumlamaya bir eğilim vardır. Bireyin çevresindeki insanlardan bağımsız, kendine özgü ahlak ilkelerini ve değer sistemini oluşturduğu düzeydir.

Çevremizde gördüğümüz insanların çok az bir kısmı bu düzeye ulaşabilir.

SOSYAL ANLAŞMA DÖNEMİ (18-20 YAŞ)

Bu evrede de kanunlara uymak önemlidir, ancak bireyler sosyal düzeni korumak amacıyla konulmuş olan kanunların gerekli görülmesi hâlinde demokratik yollarla değiştirilebileceğine inanırlar.

Kurallar sorgulanabilir, irdelenebilir. Hatta insan yaşamına, hak ve özgürlüklerine aykırı olduğu düşünülen kanunlar çiğnenebilir de.

Ancak başkalarının haklarına karşı aşırı duyarlı olduğu evredir. Başkasının özel bir eşyasını izinsiz olarak almak, birisi konuşurken sözünü kesmek bu evreye uygun olmayan davranışlardır.

Bireysel farklılıklar doğal karşılanır, bireyler her konuda kendi tercihlerini kullanma hakkına sahiptirler.

Heinz bu dönemde de yaptıklarından dolayı suçludur. Çünkü başka birisinin özel eşyasını izinsiz kullanmıştır. Buna saygı göstermesi gerekirdi.

EVRENSEL AHLAKİ İLKELER DÖNEMİ (20 YAŞ VE ÜZERİ)

Bu evrede bireyler adalet, eşitlik, insan hakları gibi soyut kavramlara dayanan ve kendilerinin oluşturdukları ahlak ilkelerini kullanırlar.

İnsana insan olduğu için değer verme önemlidir. Her koşul ve planda insan ön plandadır.

Doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi kavramlar toplum tarafından konulmuş kanun ve kurallarla değil, bireyin sahip olduğu vicdani yapı ile belirlenir.

Bireyin vicdanına uygun davranışlarda bulunması önemlidir. Vicdanına uygun hareket ettiği için kendi doğrularına aykırı gördüğü durumlarda yasalara karşı gelebilir.

Bireyler dini inancı, cinsiyeti, ırkı ne olursa olsun tüm insanların birbiri ile eşit olduğu ilkesinden hareketle kendi ahlak ilkelerini oluştururlar. Çünkü kanunlar her zaman adil olmayabilir.

Doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi kavramlar toplum tarafından konulmuş kanun ve kurallarla değil, bireyin sahip olduğu vicdani yapı ile belirlenir.

Bu evrenin çok az insanda gözlendiğini söyleyen Kohlberg 'e göre evreler arasında hiyerarşik bir düzen vardır ve birey bir evreyi tamamladıktan sonra diğer evreye geçer. Çevremizde gördüğümüz insanların çoğunluğu üçüncü ve dördüncü evrede bulunurlar.

Heinz bu evredeki bireyler için suçsuzdur. Çünkü hiç bir şey insan hayatından daha önemli değildir. İnsan hayatı söz konusu olduğunda hırsızlık bile yapılabilir.

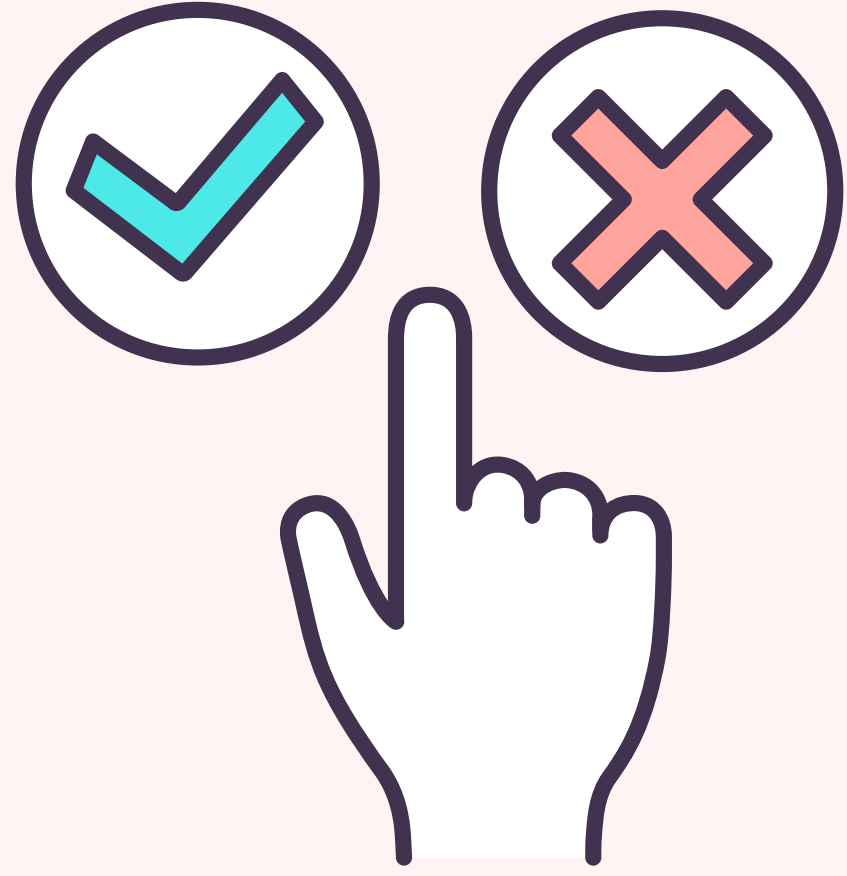
Bahsedilen bu ahlakî gelişim evreleri bazı niteliksel özellikler gösterdiğini söylemek mümkündür:

Gelişim evreleri adım adım birbirini izlemektedir. Örneğin, ikinci evrenin bencil bireyi dördüncü evreye atlayamamaktadır.

Yetişkinlerin çoğunluğu muhtemelen dördüncü evrede bulunmaktadır, ancak bazılarının beşinci ve altıncı evreye doğru gelişmeleri de söz konusudur.

Yaş, her zaman gelişim göstergesi değildir.

Bazı gençler yetişkinlerden daha yüksek evrelere ulaşabilmektedir. Bilişsel gelişim ahlakî gelişim için gerekli, ancak yeterli değildir.

DİNLEDİĞİNİZ İÇİN
TEŞEKKÜRLER.

